การวิเคราะห์คุณค่าผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

An Analysis of the Value of Elderly : A case study of Muang Khon Kaen District, Khon Kaen Province

ภานุวัฒน์ สิงห์คำป้อง
Panuvat Singkumpong
อจิรภาส์ เพียรขุนทด
Ajirapa Pienkhuntod
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น
College of Local Administration, Khon Kaen University
Email: s.panuvat@kkumail.com
(**Received**: March 5, 2022/ **Revised**: December 30, 2022/ **Accepted**: December 31, 2022)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการรับรู้คุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุในอำเภอเมืองขอนแก่น และ 3) เพื่อศึกษาการพึ่งพาสวัสดิการผู้สูงอายุในอำเภอเมืองขอนแก่น ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุ จำนวน 200 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับวิเคราะห์หาข้อมูลทางสถิติ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปของตารางการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุในอำเภอเมืองขอนแก่น รับรู้คุณค่าในตัวเอง 4 ด้าน คือ คุณค่าด้านสมรรถนะ คุณค่าด้านความสำคัญ คุณค่าด้านความมีอิสระ และคุณค่าด้านคุณความดี ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านสมรรถนะ คือ ความสามารถในการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน การหาปัจจัยดำรงชีวิต และสมรรถนะทางปัญญา 2) ปัจจัยด้านความสำคัญ คือ มีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว และการอยู่ในสังคมที่ดี 3) ปัจจัยด้านความมีอิสระ คือ มีอิสระรับรู้ มีอิสระในการจัดการและควบคุมตนเอง มีอิสระทางด้านจิตใจ มีอิสระในการใช้ชีวิต และจัดการทรัพย์สมบัติได้ด้วยตนเอง 4) ปัจจัยด้านคุณความดี คือ การวางตัวที่เหมาะสมกับวัย การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การปฏิบัติตามกฎหมาย คำสอนทางศาสนา และมีจิตสำนึกที่ดี โดยพบว่า มีแนวทางการสร้างคุณค่าผู้สูงอายุ 4 ส่วน คือ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าในตัวเอง การพัฒนาคุณค่าผู้สูงอายุ คุณค่าผู้สูงอายุวิถีใหม่ และสวัสดิการที่มีคุณภาพ

คำสำคัญ : คุณค่าผู้สูงอายุ; สมรรถนะ; ความสำคัญ; ความอิสระ; คุณความดี

Abstract

This study aimed to 1) examine self-valuing of the elderly in Muang Khon Kaen District, 2) examine factors in self-valuing of the elderly in Muang Khon Kaen District and 3) examine welfare dependence of the elderly in Muang Khon Kaen District. This work is quantitative research, collecting data from 200 senior citizens. A software package for analyzing statistical data and presented in data analysis tables.

The result revealed that the elderly in Muang Khon Kaen District had four aspects of self-valuing: ability, importance, freedom and merit. Factors in self-valuing are 1) Competence –ability to perform daily activities, workability and intellectual performance, 2) Significance – good relationship with the family and living in a good society, 3) Autonomy – freedom to perceive, self-manage, self-control, along with mental freedom, lifestyle freedom and freedom in asset management, 4) virtue – age-appropriate mannerism, generosity, law compliance, religious teaching compliance, and good conscience. It was found that a guideline for developing these four aspects of self-valuing is promotion of self-valuing, elderly value development, new elderly value and good welfare.

Keywords : Value for the elderly; Competence; Significance; Autonomy; virtue

1. บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งองค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่า ในปี ค.ศ. 2050 ผู้สูงอายุในโลกจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 1.50 พันล้านคน คิดเป็นสัดส่วนผู้สูงอายุร้อยละ 16 (รัชชนก กลิ่นชาติ, 2563: 190) ในส่วนของประเทศไทย กรมกิจการผู้สูงอายุ ได้จัดทำสถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ข้อมูลเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2563 พบว่า ประเทศไทยมีผู้สูงอายุรวมทั้งหมด จำนวน 11,627,130 คน คิดเป็นร้อยละ 17.57 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562: Online) ซึ่งเป็นสังคมที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุอยู่เป็นจำนวนมาก โดยมีจำนวนผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือประมาณ 400,000 คน และในอีก 20 ปีข้างหน้าจะมีผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือประมาณ 1.3 ล้านคน และจำนวนผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคสมองเสื่อมจะเพิ่มขึ้นเป็น 1.4 ล้านคน (บรรลุ ศิริพานิ, 2553: 4) ทั้งยังมีผู้สูงอายุจำนวนมากยังถูกกระทำความรุนแรงจากคนในครอบครัว การปล่อยให้ผู้สูงอายุเผชิญกับปัญหาชีวิตตามลำพัง โดยไม่ได้รับการช่วยเหลือหรือดูแลจากคนในครอบครัว สังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้สูงอายุจำนวนมากถูกลดบทบาททางสังคมลง เพราะถูกมองว่าเป็นกลุ่มผู้ด้อยศักยภาพและอยู่ในภาวะพึ่งพิง และถูกมองว่าเป็นปัญหาสังคมที่รัฐบาลและคนในสังคมจะต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อช่วยเหลือเยียวยาผู้สูงอายุ นอกจากผู้สูงอายุจำนวนมากมีปัญหาทางด้านสุขภาพกายแล้วยังส่งผลต่อปัญหาสุขภาพจิตด้วย ซึ่งทำให้เกิดความเครียด ความหว้าเหว่ ซึมเศร้า ฟุ้งซ่าน วิตกกังวลว่าลูกหลานจะไม่ดูแล รู้สึกน้อยใจว่าตนเองไม่ได้รับการเอาใจใส่ ถูกลดทอนความสำคัญจากสังคมลง ส่งผลให้ผู้สูงอายุจำนวนมากรู้สึกว่าตนเองถูกกระทำให้ด้อยค่าทางสังคม จึงทำให้คิดฆ่าตัวตาย “อัตราการฆ่าตัวตายเป็นตัวชี้วัดที่ไม่ดีของการวัดความเครียดทางสุขภาพจิตของประชากร” (แผนงานพัฒนานวัตกรรมเชิงระบบเพื่อ

การสร้างเสริมสุขภาพจิต, 2560: 39) กรมสุขภาพจิตได้จัดทำรายงานจำนวนการฆ่าตัวตายของประเทศไทยในปี 2562 โดยแยกตามช่วงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60-69 ปี มีอัตราการฆ่าตัวตายจำนวน 517 คน ผู้ที่มีอายุ 70-79 ปี มีอัตราการฆ่าตัวตาย 287 คน และผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป มีอัตราการฆ่าตัวตาย 123 คน (กรมสุขภาพจิต, 2562) แสดงให้เห็นว่าปัญหาของผู้สูงอายุแต่ละด้านมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การดูแลผู้สูงอายุจึงควรมีกระบวนการดูแลให้ครบทุกด้าน การดูแลผู้สูงอายุในชุมชนนอกจากจะดูแลทางด้านร่างกายแล้วควรดูแลทางด้านจิตใจควบคู่กันไปด้วยจิณณ์ณิชา พงษ์ดี และปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์, 2563: 569)

จากปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีทั้งปัญหาเฉพาะตัวและปัญหาซึ่งเป็นภัยคุกคามจากสังคมส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดปัญหาในด้านคุณค่าผู้สูงอายุด้วย ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากมองไม่เห็นคุณค่าของตนเอง “ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ยังเป็นความท้าทายที่ยังต้องมีการเร่งรัดการดำเนินงาน เพื่อให้คนไทยเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงอายุที่มีคุณภาพ (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2562: 9) ในส่วนของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่มีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากยังขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสม และสังคมยังขาดการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างมีคุณค่า ผู้สูงอายุจำนวนมากที่ขาดการตระหนักถึงคุณค่าในตัวเอง ในขณะเดียวกันก็ยังไม่พบว่าได้มียุทธศาสตร์หรือนโยบายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุทั้งในรูปของการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และการส่งเสริมให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุด้วย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้คุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาการพึ่งพาสวัสดิการผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยจำแนกออกเป็น 7 ส่วน คือ

1) รูปแบบการวิจัย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

2) พื้นที่วิจัย คือ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ผู้สูงอายุที่อยู่ในอำเภอเมืองขอนแก่น จำนวน 200 คน

4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย

5) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่วิจัย 2 วิธีการ คือ วิธีการสำรวจ และวิธีการแจกแบบสอบถาม

6) การวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล 2 รูปแบบ ประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยฐานความรู้จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์ผู้สูงอายุในบริบทพื้นที่วิจัย (2) การวิเคราะห์คุณค่าผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับวิเคราะห์หาข้อมูลทางสถิติ แล้วนำมาประมวลผลในภาพรวม โดยมุ่งวิเคราะห์ในประเด็นการรับรู้คุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุ ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุ และการพึ่งพา

สวัสดิการผู้สูงอายุ (3) การนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยมุ่งตอบประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อค้นพบสำคัญจากการวิจัย

4. ผลการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ ได้จำแนกผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การรับรู้คุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

จากการวิจัย พบว่า การรับรู้คุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สามารถสังเคราะห์เนื้อหาออกเป็น 4 ด้าน สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) คุณค่าผู้สูงอายุด้านสมรรถนะ (Competence) โดยสรุปประเด็นที่เห็นคุณค่าในตัวเองด้านสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การประกอบอาชีพได้ทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 35.0 รองลงมาเป็นความสามารถในการหาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้ทำให้เห็นคุณค่าในตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 34.5 และลำดับที่สามการมีรายได้เลี้ยงดูตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาคนอื่นทำให้เห็นคุณค่าในตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 33.0 โดยการรับรู้ว่าตนมีสมรรถนะ (Competence) คือ ผู้สูงอายุการสามารถมีส่วนร่วมทำกิจกรรมทางสังคม ประกอบอาชีพได้ดี หารายได้เลี้ยงดูตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น สามารถหาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพได้ด้วยตนเอง ช่วยเหลือตัวเองได้ การมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง การใช้สมรรถภาพทางร่างกายได้ดี การรู้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความสามารถปรับตัว การพัฒนาตนเองได้ การประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ การมีความสามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถทำให้ตนเองมีความสุขทางด้านร่างกายได้

2) คุณค่าของผู้สูงอายุทางด้านความสำคัญ (Significance) สรุปการเห็นคุณค่าในตนเองด้านความสำคัญที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การได้รับการเลี้ยงดูและช่วยเหลือด้านปัจจัยดำรงชีพอย่างเพียงพอจากครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 55.5 รองลงมาเป็นการรับรู้ถึงความสำคัญของตัวเองที่มีต่อคนในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 49.0 และลำดับที่สามเป็นการได้รับความรักและดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 44.0 โดยการรับรู้ว่าตนเองมีความสำคัญ (Significance) การรับรู้ว่าตนเองมีความสำคัญของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การได้รับบทบาทสำคัญในสังคม การได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมกับวัย การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การรับรู้ตนเองมีความสำคัญต่อครอบครัว ได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดีจากครอบครัว ได้รับการส่งเสริมสุขภาพอย่างเหมาะสม ได้รับการส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการช่วยเหลือด้านปัจจัยดำรงชีพอย่างเพียงพอ การได้รับรู้ถึงความสำคัญของตนเอง การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในสังคม ได้รับการยกย่องและนับถือจากสังคม ได้รับการเคารพสิทธิ์ตามกฎหมาย การรับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของชีวิต การรับรู้ว่าตนเองมีความสำคัญต่อคนอื่น และการอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ และจะทำให้ผู้สูงอายุมีมุมมองต่อชีวิตอย่างเกื้อกูลและปฏิบัติต่อตนเองในฐานะเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้ปฏิบัติต่อตนเองอย่างมีคุณค่าด้วย

3) คุณค่าของผู้สูงอายุทางด้านความมีอิสระ (Autonomy) สรุปการเห็นคุณค่าในตัวเองด้านความอิสระมากที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจอารมณ์ สติปัญญา รวมถึงความจำของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 57.0 รองลงมาเป็นการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 51.5 ลำดับที่สามเป็นความสามารถจัดการ ควบคุม และดูแลตนเอง เช่น ระบบขับถ่าย กิจวัตรประจำวัน ความเจ็บป่วย คิดเป็นร้อยละ 43.5 โดยการรับรู้ว่าตนมีอิสระ (Autonomy) ประกอบด้วย ผู้สูงอายุยังมีอำนาจในการควบคุมตนเองได้ดี

การมีอิสระกำหนดแนวทางในดำเนินชีวิตของตนเองได้ มีอิสระในการทำกิจกรรมประจำวันได้โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น ไม่ตกอยู่ในอำนาจของสิ่งเสพติดและอบายมุข การมีอิสระตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตอย่างเสรี การมีอิสระกำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนเอง การมีอิสระตัดสินใจได้ด้วยตนเอง การมีอิสระในการควบคุมจิตใจและพัฒนาจิตใจของตนเอง การรับรู้ว่าตนเองมีอิสระทางจิตใจและมีจิตใจเข้มแข็ง การมีทัศนคติต่อชีวิตในเชิงบวก และการรับรู้ว่าตนเองมีความสุขทางด้านจิตใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุรับรู้ว่าตนเองมีอิสระ

4) คุณค่าของผู้สูงอายุทางด้านคุณความดี (Virtue) สรุปการเห็นคุณค่าในตัวเองด้านความดีมากที่สุด คือ ปฏิบัติตามหลักศีลธรรมคำสอนทางศาสนาค่านิยม และวัฒนธรรมประเพณีของสังคม คิดเป็นร้อยละ 61.0 รองลงมาเป็นการไม่มีพฤติกรรมเสพสิ่งเสพติด คิดเป็นร้อยละ 57.5 ลำดับที่สามเป็นการไม่มีพฤติกรรมติดอบายมุข คิดเป็นร้อยละ 65.5 โดยการรับรู้ว่าตนมีคุณความดี (Virtue) ประกอบด้วย คุณความดีในรูปของการปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม การปฏิบัติตามค่านิยมและวัฒนธรรมประเพณีของสังคม การมองโลกในแง่ดี การมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง การไม่มีพฤติกรรมเสพสิ่งเสพติดและอบายมุข การมีพฤติกรรมสุจริต การวางตัวเหมาะสมกับวัย การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม การปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา การไม่มีพฤติกรรมละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคม การไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับสังคม การสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม การบำเพ็ญบุญตามประเพณีท้องถิ่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาสร้างสรรค์ให้กับสังคม การมีสภาพทางอารมณ์ที่ดี การมีสุขภาพจิตดี การมีคุณธรรมประจำใจ การเข้าใจชีวิตอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง การมีทัศนคติไปในทางสร้างสรรค์ และการคิดดีทำดี ซึ่งจำเป็นต้องมีการคิดทบทวนความดีของตนเอง โดยเอาความดีมาเป็นอารมณ์สร้างความรู้สึกนึกคิดที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้มีจิตใจที่ดี และส่งผลให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าด้านคุณความดีในตนเอง

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุ ดังนี้

2.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยทางด้านอายุและปัจจัยทางด้านการศึกษา

1) ปัจจัยทางด้านอายุ โดยสรุปตามช่วงอายุที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า ผู้สูงอายุตอนต้นมองว่าอายุเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุ มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 56.90 ส่วนผู้สูงอายุตอนกลางมองว่าอายุเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุ มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 47.80 และผู้สูงอายุตอนปลายมองว่าอายุเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตัวเอง มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 58.80

2) ปัจจัยด้านการศึกษา ระดับการศึกษามีผลต่อการเห็นคุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุ โดยสรุปตามระดับการศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด จำแนกเป็น 6 ระดับ ดังนี้ (1) ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษาเห็นว่า ระดับการศึกษามีผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.00 (2) ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาเห็นว่า การศึกษามีผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.10 (3) ผู้สูงอายุที่มีมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาต้อนต้นเห็นว่า การศึกษามีผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.50 (4) ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือระดับ ปวช. เห็นว่า การศึกษามีผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.50 (5) ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือระดับ ปวส. เห็นว่า ระดับการศึกษามีผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.10 และ (6) ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป เห็นว่า การศึกษามีผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.50

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุ ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบหลักที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตัวเอง จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) ปัจจัยที่มีผลต่อการเห็นคุณค่าผู้สูงอายุด้านสมรรถนะ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับความสามารถในการเดินทางไปทำกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนได้มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 35.0 ต่อมาเป็นความสามารถในการหาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้ เช่น ปัจจัยด้านอาหาร ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม คิดเป็นร้อยละ 34.0 รวมทั้งความสามารถทางสติปัญญาและมีความสามารถในการจดจำเรื่องราวต่าง ๆ อย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 33.5 ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาคุณค่าผู้สูงอายุด้านสมรรถนะมากที่สุด คือ ความสามารถเรียนรู้ทักษะดิจิทัลได้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่ 26.0 และความสามารถในการประกอบอาชีพ มีค่าเฉลี่ยที่ 16.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีสมรรถนะ 4 ส่วน คือ (1) การมีสมรรถนะในการประกอบอาชีพได้ (2) การมีความสามารถในการหาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้ (3) การมีความพึงพอใจกับสมรรถนะตนเอง ทั้งทางด้านร่างการและสมรรถนะทางด้านสติปัญญา มีความสามารถในการจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (4) สมรรถนะในการเรียนรู้และใช้ทักษะดิจิทัล

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการเห็นคุณค่าผู้สูงอายุด้านความสำคัญ โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับลูกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.5 ต่อมาเป็นการได้รับการยอมรับ ยกย่อง เคารพนับถือและไม่ดูถูกดูแคลนจากลูก คิดเป็นร้อยละ 41.5 และการได้รับการยกย่อง การยอมรับ การเคารพนับถือและไม่ดูถูกดูแคลนจากหลาน และประเด็นความสัมพันธ์กับหลาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 41.0 ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองด้านความสำคัญ คือ การอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น และการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับคนในสังคม สิ่งที่แสดงให้เห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ด้านความสำคัญ ประกอบด้วย การรับรู้ว่าตัวเองมีความสำคัญ การได้รับการเลี้ยงดู การเอาใจใส่ การดูแลรักษา การได้รับความรัก ความอบอุ่น การมีส่วนร่วมกับสังคม การมีบทบาททางสังคม การมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัวและสังคม การได้รับได้รับการยอมรับ ยกย่อง เคารพนับถือ และไม่ดูถูกดูแคลนจากครอบครัวและสังคม ความพึงพอใจในตนเองที่มีต่อครอบครัวและสังคม รวมทั้งคนในสังคมปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในฐานะเป็นบุคคลสำคัญด้วย

3) ปัจจัยที่มีผลต่อการเห็นคุณค่าผู้สูงอายุด้านความอิสระ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการอิสระด้านการรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของตนเองมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 45.5 ต่อมาเป็นการรับรู้การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ อารมณ์ สติปัญญา รวมถึงความจำของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 39.2 และความสามารถในการจัดการ ควบคุมและดูแลตนเองทางร่างกาย เช่น ระบบขับถ่าย กิจวัตรประจำวัน และความเจ็บป่วย คิดเป็นร้อยละ 38.0 นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าผู้สูงอายุด้านมีอิสระ ดังนี้ (1) การรับรู้การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และทางด้านจิตใจ (2) การมีความอิสระในการจัดการตนเองทางด้านร่างกาย และทางด้านจิตใจ (3) การมีความอิสระในการตัดสินใจกำหนดแนวทางการจัดการทรัพย์สินและมรดกของตนเอง และการกำหนดกิจวัตรประจำวันของตัวเองได้ (4) ความพึงพอใจในการปฏิบัติตนเองอย่างเป็นอิสระ และกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเอง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุด้านความมีอิสระ สังเคราะห์ออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย (1) ความมีอิสระในการรับรู้ (2) การมีอิสระทางด้านจิตใจ (3) การมีอิสระในการจัดการตนเองได้ดี (4) ความเป็นอิสระในการใช้ชีวิตหรือมีอิสระกำหนดแนวทางดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง (5) มีอิสระในการจัดการทรัพย์สมบัติได้ด้วยตนเอง

4) ปัจจัยที่มีผลต่อการเห็นคุณค่าผู้สูงอายุด้านความดี พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการวางตัวที่เหมาะสมกับวัย และประเด็นการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันและมีน้ำใจต่อหลาน มาเป็นลำดับ

แรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 49.0 ต่อมาเป็นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการแบ่งปันและมีน้ำใจต่อญาติพี่น้อง มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 47.5 ในขณะที่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันและมีน้ำใจต่อลูก คิดเป็นร้อยละ 47.0 จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุด้านความดี สังเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน คือ (1) ความดีในรูปของการปฏิบัติตามกฎหมาย (2) ความดีในรูปของการปฏิบัติตามหลักการคำสอนทางศาสนา และ (3) ความดีที่เกี่ยวกับจิตสำนึก โดยคุณค่าของผู้สูงอายุด้านคุณความดีทั้ง 3 ส่วนดังกล่าว ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าในตนเอง มองเห็นคุณค่าในตนเอง มีความภาคภูมิใจในความดีของตัวเอง รวมทั้งยังมีคุณค่าในรูปของการเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในสังคมด้วย

3. การพึ่งพาสวัสดิการผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

การพึ่งพาสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกออกเป็น 2 ด้าน คือ สวัสดิการด้านการดำรงชีพ (Pension Service) และสวัสดิการด้านสุขภาพ (Health Service) ดังนี้

1) สวัสดิการด้านการดำรงชีพ (Pension Service) พบว่า ผู้สูงอายุใช้สวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมากที่สุด ร้อยละ 50.0 ส่วนการใช้สวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้พิการ ร้อยละ 4.0 การใช้สวัสดิการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ร้อยละ 29.5 การสงเคราะห์ที่เป็นตัวเงิน ร้อยละ 6.0 การสงเคราะห์ที่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค ร้อยละ 11.0 และเงินสมทบจากการออม ร้อยละ 14.0 สิ่งที่ผู้สูงอายุไม่ได้ใช้มากที่สุดเป็นเบี้ยยังชีพผู้พิการ ร้อยละ 92.0 รองลงมาเป็นการสงเคราะห์ที่เป็นตัวเงิน ร้อยละ 65.5 ลำดับที่สามเป็นการไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 47.0 เมื่อพิจารณาข้อมูลดังกล่าว พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่พึ่งพิงสวัสดิการด้านการดำรงชีพ ได้แก่ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ทั้งยังพบว่าจากกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละ 65.5 ไม่ได้ใช้การสงเคราะห์ที่เป็นตัวเงิน เงินสมทบจากการออม และเบี้ยยังชีพผู้พิการ

2) สวัสดิการด้านสุขภาพ (Health Service) พบว่า ผู้สูงอายุใช้หลักประกันสุขภาพ ร้อยละ 47.0 ผู้สูงอายุใช้ศูนย์รองรับการบริการและการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุ ร้อยละ 48.0 ผู้สูงอายุใช้ความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ร้อยละ 47.0 ส่วนผู้สูงอายุที่ใช้การปรับปรุงที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ร้อยละ 11.0 ผู้สูงอายุใช้บริการด้านอุปกรณ์เพื่อช่วยในการดำรงชีวิต ร้อยละ 8.0 เมื่อพิจารณาข้อมูลสวัสดิการด้านสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุพึ่งพิงสวัสดิการด้านสุขภาพ เช่น หลักประกันสุขภาพ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล และความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครมากที่สุด ผู้สูงอายุไม่ได้ใช้หรือพึ่งพาสวัสดิการเกี่ยวกับปรับปรุงที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ร้อยละ 48.0 และร้อยละ 65.5 ไม่ได้พึ่งพิงอุปกรณ์เพื่อช่วยเหลือในการดำรงชีพ

5. อภิปรายผล

คุณค่าผู้สูงอายุไม่ได้มีเพียงการกระทำหรือกิจกรรมของผู้สูงอายุ แต่ยังกำหนดด้วยพฤติกรรมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุอีกด้วย โดยคนในครอบครัวและสังคมรอบข้างมีบทบาทสำคัญในการสร้างคุณค่าผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของภัทรธิรา ผลงาม (2555) เรื่อง “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในประเทศไทยและญี่ปุ่น” ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าสรุปได้ 6 ส่วน 1) การสร้างกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ 2) กระบวนการดูแลผู้สูงอายุโดยลูกหลานหรือคนในครอบครัว 3) การสร้างสุขภาวะแก่ผู้สูงอายุ 4) ความสำเร็จของลูกหลาน 5) การยอมรับในตัวตนของผู้สูงอายุ และ 6) เศรษฐกิจของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรจะมีการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะด้านดิจิทัลให้กับผู้สูงอายุด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งดิจิทัลที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ รวมทั้งดิจิทัลที่เกี่ยว

กับสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีพของผู้สูงอายุด้วย และควรมีการสร้างปัจจัยเสริมเพื่อให้ผู้สูงอายุมีแรงขับหรือมีพลังในการขับเคลื่อนพลังงานด้านบวก ซึ่งเป็นพลังงานที่ผลักดันให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและขับเคลื่อนคุณค่าของตนเองออกไปสู่สังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุสร้างคุณค่าได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจได้มากกว่าการพึ่งพาผู้อื่นในการสร้างคุณค่า และเป็นส่วนสำคัญทำให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

คุณค่าผู้สูงอายุจำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยและบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยทุกภาคส่วนทางสังคมจะต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณค่าผู้สูงอายุด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกัญญา วชิรเพชรปราณี (2553) เรื่อง “บทบาทผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัวอย่างมีสุขในชุมชนกึ่งเมืองจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ชุมชนมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุ 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ภูมิหลังครอบครัวและชุมชนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของผู้สูงอายุ และเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุข ครอบครัวและชุมชนจึงควรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังเห็นว่า ควรมีการพัฒนาบทบาทด้านการส่งเสริมความรู้ให้กับผู้สูงอายุด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งจะป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมสังคม หรือป้องกันภัยคุกคามทางสังคมได้ และควรมีการฝึกทักษะให้กับผู้สูงอายุควบคู่กันไป ทั้งทักษะการเอาตัวรอด ทักษะด้านการดูแลรักษาสุขภาพ ทักษะด้านการปรับตัว ทักษะการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ รวมทั้งทักษะด้านระบบดิจิทอล และการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน และเทคโนโลยีที่ใช้อำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุ เทคโนโลยีด้านการวัดและการดูแลสุขภาพพื้นฐาน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถตรวจประเมินสุขภาพพื้นฐานของตนเองได้ สามารถใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันได้โดยไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่พัฒนาคุณค่าผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม

คุณค่าของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับความดี และการปฏิบัติตัวที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อ ครอบครัว สังคม และชีวิตของตนเองด้วย ความดีจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการชี้วัดคุณค่าของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงกมล ทองอยู่ (2557) เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตามทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตน” พบว่า เมื่อบุคคลมีการปฏิบัติตัวสอดคล้องกับศีลธรรมจริยธรรม ค่านิยมและวัฒนธรรมประเพณี มองโลกในแง่ดี พอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีการแสดงออกของความคิดที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม นอกจากประเด็นที่เห็นสอดคล้องดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังมีส่วนที่เห็นแย้งว่า การปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดคุณค่าด้านความดีนั้น ไม่ได้มีเพียงแค่ในแง่มุมของศีลธรรม จริยธรรมทางศาสนา ค่านิยม และประเพณีเท่านั้น แต่ควรมีการวิเคราะห์คุณค่าผู้สูงอายุในแนววิถีใหม่ด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน สอดคล้องกับปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุในแต่ละบริบทพื้นที่ เช่น การสร้างคุณค่าผู้สูงอายุในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 คุณค่าผู้สูงอายุในยุค New Normal รวมทั้งคุณค่าผู้สูงอายุของกลุ่มที่ไม่นับถือศาสนา ซึ่งเป็นปัญหาท้าทายสังคมผู้สูงอายุในยุคปัจจุบันและมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ควรมีการวิเคราะห์กระบวนการปฏิบัติเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าทางด้านความดีวิถีใหม่ 3 ส่วน คือ การวิเคราะห์คุณค่าด้านความดีในรูปของการปฏิบัติตามกฎหมาย การวิเคราะห์คุณค่าความดีในรูปของการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนา และการวิเคราะห์คุณค่าความดีที่เกี่ยวกับจิตสำนึก

6. ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะที่เป็นผลพวงจากการวิจัยครั้งนี้ 7 ประเด็น ดังนี้

1. ควรพัฒนาสมรรถนะผู้สูงอายุทางด้านการใช้ทักษะดิจิทัลที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคปัจจุบัน เช่น Line, Facebook การทำธุรกรรมผ่าน Application ธนาคาร การกดเงินด้วยบัตร ATM การลงทะเบียนฉีดวัคซีนผ่าน Application หมอพร้อม หรือการซื้อของ online เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตด้วยความสะดวกสบายมากขึ้น

2. ควรเพิ่มบทบาททางสังคมให้ผู้สูงอายุมากขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญกับสังคม เนื่องจากผู้สูงอายุบางคนต้องการมีบทบาททางสังคม เพื่อให้ตนเองมีความสำคัญกับสังคมด้านใดด้านหนึ่ง หากผู้สูงอายุยังมีสุขภาพดี และมีศักยภาพในการเป็นผู้นำได้ก็ไม่ควรจะลดบทบาทของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุต้องการเป็นคนสำคัญในสังคม การเป็นคนสำคัญในสังคมก็จะทำให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงความสำคัญของตัวเองไปด้วย

3. ควรหาแนวทางในการส่งเสริมการรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ รวมทั้งการสร้างความตระหนักรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงในชีวิตให้กับผู้สูงอายุด้วย เพื่อจะได้เข้าใจชีวิตตามสภาพความเป็นจริงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

4. ควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบความดีที่ไม่เน้นเฉพาะความดีตามกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ควรปรับเปลี่ยนมาเป็นความดีในรูปของการวางตัวที่เหมาะสมกับวัย ความดีจากการปฏิบัติตามหลักกฎหมาย และความดีทางด้านจิตสำนึกที่ดีงามด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดความน่าเคารพ น่าเชื่อถือ น่าศรัทธา น่าไว้วางใจ เป็นที่ยอมรับให้เป็นผู้นำในทางสังคม ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและสังคม

5. องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน และมีอำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งในการส่งเสริมผู้สูงอายุ ควรนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อเป็นนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในด้านการสร้างคุณค่าผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทุกด้าน ไม่ใช่เฉพาะแค่การจัดกิจกรรมหรือโครงการตรวจสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ หรือการส่งเสริมให้มีโรงเรียนผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ควรจะมีนโยบายในเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุด้วย

6. กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นนโยบายในการส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อให้มีนโยบายรองรับการส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุ โดยการจัดทำนโยบายคุณค่าผู้สูงอายุ 4 นโยบาย คือ นโยบายเสริมสร้างสมรรถนะผู้สูงอายุ นโยบายเสริมสร้างความสำคัญผู้สูงอายุ นโยบายเสริมสร้างความอิสระแก่ผู้สูงอายุ และนโยบายเสริมสร้างคุณความดีให้กับผู้สูงอายุ

7. ควรมีการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับการสร้างคุณค่าผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะป่วยติดเตียง เนื่องจากผู้ป่วยติดเตียงมักจะเข้าใจว่าตนเองไม่มีคุณค่า และเป็นภาระให้กับลูกหลาน หากมีการทำวิจัยก็จะได้องค์ความรู้เพื่อนำมาใช้ในการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะป่วยติดเตียง

7. องค์ความรู้ใหม่

การส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุจำแนกออกเป็น 4 ด้าน การส่งเสริมคุณค่าด้านสมรรถนะ (Competence) ด้านความสำคัญ (Significance) ด้านความมีอิสระ (Autonomy) และด้านคุณความดี (Virtue) โดยวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ 12 ส่วน คือ วิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) วิเคราะห์กิจกรรม (Activities) วิเคราะห์สิ่งที่ผู้สูงอายุมีความสนใจ (Interests) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ผู้สูงอายุในมิติจิตวิทยาสังคม (psychographics) วิเคราะห์ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological need) วิเคราะห์ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (Safety and security need) วิเคราะห์ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Love and belonging need) วิเคราะห์ความต้องการการยอมรับนับถือหรือการยกย่อง (Esteem need) วิเคราะห์ความต้องการใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ (self-actualization need) วิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์ (Relationship) ของผู้สูงอายุกับสังคมและสิ่งแวดล้อมในแต่ละบริบทพื้นที่ วิเคราะห์คุณภาพของสวัสดิการผู้สูงอายุ (welfare benefit) และวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ (public policy) เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ แล้วกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย มาตรการ โครงการ และออกแบบกิจกรรมให้ครอบคลุมกับคุณค่าผู้สูงอายุ 4 ด้าน ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดคุณค่ากับผู้สูงอายุ และส่งผลให้ผู้สูงอายุรับรู้ถึงคุณค่าในตัวเองด้วย

8. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). *มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องสังคมสูงอายุ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562). *สถิติผู้สูงอายุไทย 77 จังหวัด. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2564*, จาก https:// www.dop.go.th/th/know/ side/1/1/335.

กรมสุขภาพจิต. (2562). *รายงานตัวเลขการฆ่าตัวตายในประเทศไทย.สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2564*, จาก https:// www.dmh.go.th/ report/suicide/age.asp.

จิณณ์ณิชา พงษ์ดี และปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์. (2563). การประเมินความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ สสอท*, 2(2) 14-27.

ดวงกมล ทองอยู่. (2557). แนวทางการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตามทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตน. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 4(2), 197-190.

บรรลุ ศิริพานิ. (2553). *สร้างกายใจให้แข็งแรง: คู่มือดูแลตนเองของผู้สูงวัยพร้อมข้อมูลสิทธิ ประโยชน์ และสวัสดิการที่ควรรู้*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

แผนงานพัฒนานวัตกรรมเชิงระบบเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพจิต. (2560). *การส่งเสริมสุขภาพจิต: แนวคิด หลักฐาน และแนวทางปฏิบัติ*. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.

ภัทรธิรา ผลงาม. (2555). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในประเทศ ไทยและญี่ปุ่น. *รายงานการวิจัย*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

รัชชนก กลิ่นชาติ. บทบาทของพยาบาลในการร่วมพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*. ปีที่ 31 (1), 189-197.

สุกัญญา วชิรเพชรปราณี. (2553). บทบาทผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัวอย่างมีสุขในชุมชนกึ่งเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา*, 16(1), 50-59.

ภาษาอังกฤษ

Department of Elderly Affairs Ministry of Social Development and Human Security. (2019). *Measures to drive the National Agenda on Aging Society (Revised Edition)*. Second Edition, Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.

Department of Elderly Affairs. (2019). *Statistics of Thai elderly in 77 provinces*. Retrieved on September 1, 2021, from https://www.dop.go.th/th/know/ side/1/1/335.

Department of Mental Health. (2019). *Report on the number of suicides in Thailand*. Retrieved on September 9, 2021, from https://www.dmh.go.th/ report/suicide/age.asp.

Jinnicha Pongdee and Piyathida Kuhirunyarat. (2020). Assessment of needs and necessities for health promotion of the elderly in Na Siew Subdistrict, Mueang District, Chaiyaphum Province. *Journal of Nursing and Health, NESDB*. 2(2), 14-27.